ELS PREFIXOS VERBALITZADORS *A-* I *EN-*: ELEMENTS PER A UN DICCIONARI MORFOLÒGIC DIGITAL

ELISENDA BERNAL
Grup InfoLex. Universitat Pompeu Fabra
elisenda.bernal@upf.edu

1. CONSIDERACIONS PRÈVIES SOBRE LA PREFIXACIÓ

L'estatus de la prefixació dins la formació de paraules és una qüestió molt debatuda en morfologia. Així, d'una banda, davant de mots com *entreveure*, no és fàcil determinar si es tracta d'un procés derivatiu o compositiu, ja que comparteix característiques de tots dos processos (Bayà, 1997; Martín, 1998). Aquesta vacil·lació es recull també a les gramàtiques, en què, segons els autors, apareix en un o altre costat. Així, Fabra (1956: § 152, 153) situa els mots prefixats en l'apartat de composició, tot i que afirma que

> quan el primer element constitutiu d'un mot compost és un adverbi o una preposició, aquest element és considerat com un prefix, i així pot dir-se que un mot com *contraprojecte* és un derivat de *projecte* per mitjà del prefix *contra*, com es diu que *ventós* és un derivat de *vent* per mitjà del sufix *-ós*. I notem que es consideren com a mots composts no solament aquests derivats sinó els formats amb l'ajut dels prefixos febles (V. § 153) i dels manllevats al llatí i al grec tals com *super*, *arxi* (v. § 156)[1].

De l'altra, però, davant de verbs com *afavorir* o *enrabiar*, se suscita una discussió ben diferent. Si bé tots els autors admeten que hi ha un procés verbalitzador a partir de les bases *favor* i *ràbia*, es donen dues explicacions oposades. Així, es parla de formacions parasintètiques[2], o bé de prefixació recategoritzadora. Així, Badia (1962: § 359) situa els prefixos *a-* i *en-* del català dins la parasíntesi, que defineix com "un procedimiento que participa al mismo tiempo de la prefijación (§§ 344-349) y de la sufijación (§§ 312-341)". Així mateix, intenta delimitar el significat dels verbs formats amb aquest procés (§ 361):

> Los verbos parasintéticos adquieren el significado que tendría el verbo solamente derivado (palabra primitiva + sufijo), pero con la modificación de matiz que aporta el prefijo. [...] No obstante, en muchas ocasiones el prefijo de los parasintéticos es inoperante en cuanto a matizar el significado del verbo, y parece que sólo se necesita, porque, sin él, el nuevo verbo no tendría fisonomía genuina. Así, de *brut* 'sucio' sale *embrutar* 'ensuciar' (visto antes, § 359, 1), pero igual hubiera podido formarse **brutar* (que no existe) (comp. *netejar* 'limpiar', de *net* 'limpio', no **anetejar*).

Badia estableix un paral·lelisme entre els prefixos *a-* i *en-* i apunta que atorguen al nou verb un sentit d'introducció i atribució de la base, o que simplement actuen com a elements gramaticals necessaris per obtenir els verbs.
En el mateix sentit, l'*Esbozo* (1991: 170) tracta els verbs anàlegs en castellà també com a mots formats per parasíntesi:

> A ninguno de estos patrones se ajusta, por ejemplo, la estructura de palabras como *desalmado* y *ensuciar*, entre otras muchas. En ninguno de nuestros ejemplos descubrimos un primer elemento compuesto: *desalm(a)* + ..., *ensuci(o)* + ... o un segundo elemento derivado: ... + *almado*, ... + *suciar*. En la estructura de estas palabras, llamada *parasíntesis*, se dan de manera solidaria derivación y composición sin que la palabra central, que no es sufijo ni prefijo, en este caso *alma* y *sucio*, participe más de una que de la otra.

Altres autors, com Varela (1990), Varela i Martín (1999), o Serrano-Dolader (1999), defensen que la vocal temàtica del verb és l'element transcategoritzador. En canvi, Scalise (1988) postula un sufix zero que recategoritza la categoria de la base. Per la seva banda, Cabré (1988, 1994) atribueix als prefixos la capacitat recategoritzadora i distingeix, per tant, dos tipus de prefixos: els que canvien la categoria de la base i els que no la canvien.
El problema d'aquest tipus de formacions rau en el fet que en morfologia lèxica s'assumeix el principi de ramificació binària postulada per Aronoff (1976) en virtut del qual es considera que les estructures morfològiques es construeixen en estadis successius en cadascun dels quals es produeix l'addició d'un

[1] El subratllat és nostre. Noteu que tot i que Fabra situa els mots prefixats en la composició, parla de *derivats*.
[2] Altres autors, com per exemple Spencer (1991), Rifón (1997) o Varela (2005), també parlen de circumfixació.

afix. En aquest sentit, paraules com *engabiar* son problemàtiques en el sentit que semblen estructures ternàries, ja que no existeixen els estadis intermedis **engàbia* ni **gabiar*. Semànticament, però, són binàries.
En aquest treball, com ja vam fer també a Bernal (2000), adoptem la posició de Cabré (1988, 1994), reforçada per Corbin (2000: 77), que afirma que "il est empiriquement faux d'affirmer que les préfixes n'ont pas de capacité catégorisatrice, même s'il est vrai qu'il existe des différences catégorielles entre les préfixes et les suffixes". Aquesta perspectiva és també la que s'adopta a la *Gramàtica de la llengua catalana* de l'Institut d'Estudis Catalans (2002: § 2.7):

> Tanmateix, hi ha un petit grup de prefixos que sí que imposen la categoria del derivat. En la major part dels casos, es tracta de prefixos verbalitzadors, com per exemple, el prefix *a-*, que es pot adjuntar a un radical nominal com *pam*, a un radical adjectival com *plan-* o a un radical adverbial com *lluny* i formar, en tots tres casos, un verb: *apamar*, *aplanar*, *allunyar*. A més del prefix *a-*, també són verbalitzadors el prefix *en-* (amb la variant *em-*) i, en alguns casos, els prefixos *re-* i *des-* (amb la variant *es-*) [...]
>
> Els verbs formats per un procés de prefixació pertanyen a les conjugacions i o iii, amb un clar predomini de la primera. En algun cas, trobem parelles de verbs amb el mateix prefix que es distingeixen per la conjugació, unes vegades amb el mateix significat (*entristir* i *entristar*, *enorgullir* i *enorgullar*, *emmalurir-se* i *emmalurar-se*) i unes altres amb un significat diferent (*encertar* i *encertir*, *renyar* i *renyir*, *servar* i *servir*). Entre els verbs de la conjugació iii, n'hi ha que prenen la terminació *-eir*: *emmaleir*, *emmanseir*, *empedreir*, *esblanqueir*.

D'aquesta manera, es reserva la denominació de parasintètic per als casos en què intervenen, efectivament, un prefix i un sufix simultàniament:

> Una situació ben especial presenten els anomenats mots parasintètics, això és, els mots que tenen, alhora, un prefix i un sufix, i que no existeixen com a mots independents sense un dels dos afixos. Es tracta, per exemple, dels verbs *abonyegar* (de *bony*) i *amuntegar* (de *munt*), formats amb el prefix verbalitzador *a-* i el sufix *-egar*; o *empolsegar* (de *pols*) i *esdentegar* (de *dent*), formats amb els prefixos *em-* i *es-*, respectivament, i amb el mateix sufix *-egar*.

En aquest treball ens proposem analitzar els diversos verbs presents al diccionari formats amb els prefixos *a-* i *en-*, per tal d'arribar a descripcions que permetin plantejar unes definicions lexicogràfiques completes i suficients, per tal d'integrar-los en un diccionari morfològic digital, iniciat a Bernal (2000) amb els sufixos verbalitzadors del català[3]. Així, presentarem en primer lloc les característiques semàntiques[4] dels prefixos estudiats i ho compararem amb les definicions que trobem al diccionari, i ens centrarem en aquells casos en què, a partir d'una mateixa base, obtenim verbs de conjugacions diferents o bé verbs prefixats diferents, amb *a-* o *en-*, per tal d'intentar refinar les diferències de significat que, en principi, esperem trobar.

2. ABAST SEMÀNTIC DELS PREFIXOS *A-* I *EN-*

A Gràcia *et alii* (2000) es descriuen detalladament aquests prefixos, dels quals es distingeixen sis valors per a *a-* i cinc per a *en-*. Aquest nombre de valors no pressuposa en cap cas l'existència d'afixos homòfons, sinó que es tracta d'una estratègia descriptiva que respon a diferències de valor semàntic, en la base de derivació o en l'estructura argumental del derivat.
Deixant de banda el valor causatiu del prefix *a-* (*a7* a Gràcia *et alii*, 2000), estudiat a Bernal i Sinner (2006), veiem com els valors de tots dos prefixos són força similars. A la taula següent, cada fila presenta els valors coincidents de cada parell de prefixos, tant pel que fa a la semàntica com a la base que pren per a la derivació:

a1 canvi de qualitat / estat base adjectiva *arrodonir*, *allargar*, *acovardir*	*en1* canvi de qualitat / estat base adjectiva *enfortir*, *engrandir*, *embogir*

[3] Vegeu, per a més detalls sobre el diccionari digital, Bernal (en premsa). El *Diccionari de sufixos verbalitzadors del català* (*DSVC*) és consultable per Internet a l'adreça http://www.upf.edu/pdi/dtf/elisenda.bernal/dsvc/entrada.htm.
[4] Ens centrem en l'aspecte semàntic, per tal com sintàcticament són, per norma general, verbs transitius amb dos arguments (cf. Gràcia *et alii*, 2000: 47 i 87).

a2 canvi de qualitat / estat base nominal *acartronar*, *arrissar*, *agremiar*	*en5* canvi de qualitat / estat base nominal *enjardinar*, *entortellar*, *enraiar*
a5 canvi de lloc base nominal *acarrerar*, *allistar*, *aterrar*	*en3* canvi de lloc base nominal *emboirar*, *ensucrar*, *enverinar*
a4 canvi d'estat base nominal *avergonyir*, *adolorir*, *apassionar*	*en4* canvi d'estat base nominal *engelosir*, *embasardir*, *enquimerar*

Els dos prefixos restants tenen característiques individuals no assimilables entre si:

a3 donació base nominal *aconsellar*, *avidar*, *acomiadar*	*en2* canvi de lloc [+ locació dins] base nominal *engarjolar*, *enxarxar*, *engolir*

Com afecten aquestes característiques la seva possible representació lexicogràfica? Sense entrar ara a qüestionar si es tracta realment de prefixos diferents i, per tant, han de tenir entrades independents en un diccionari, és cert que alguns dels valors semàntics poden ser assimilables en una única accepció: *a1* i *a2*, d'una banda, i *en1* i *en5*, de l'altra, fàcilment es poden explicar assumint que substantius i adjectius comparteixen el tret [+N]. Cal tenir en compte, a més, que en els casos de base nominal el substantiu no es comporta com un element referencial, sinó com una matriu de propietats (amplària, textura, color, etc.), de manera que més aviat actua com a terme comparatiu per a l'objecte afectat. Així, *acastellar* implica la propietat 'alçada' del castell i no vol dir pròpiament 'convertir en un castell', sinó que assigna la propietat 'ser alt' a un element; igualment, a *entortellar* 'corbar com si fos un tortell' s'al·ludeix a la forma específica del tortell i no pas al fet que sigui un pastís, etc. Aquests casos es distingeixen dels altres classificats com a 'canvi d'estat' de base nominal per tal com amb els prefixos *a4* i *en4* les bases són substantius abstractes d'estat (*vergonya*, *passió*, *dolor*), i no perden aquest tret en la derivació.

Amb 'canvi de lloc', en el cas del prefix *a5* el substantiu que actua com a base de la derivació indica el lloc cap a on es dirigeix l'acció denotada pel verb, com a *allistar* 'posar en una llista'; ocorre el mateix amb el cas del prefix *en3*, tot i que la ubicació canvia: l'objecte està expressat per l'arrel nominal del verb prefixat i el lloc on es col·loca l'objecte correspon al complement del verb derivat: *enreixar* 'posar reixes (a alguna cosa)'. El prefix *en3* es distingeix del prefix *en2* per tal com l'arrel, en aquest últim, és susceptible d'actuar com a recipient, motiu pel qual té el tret afegit [dins]: *empresonar* 'ficar a la presó'.

Finalment, el prefix consignat com *a3* amb el significat de 'donació' recull un nombre reduït de verbs que comparteixen un esquema de definició que implica el verb *donar*: *alletar* 'donar llet', *aconsellar* 'donar consell', etc.

Atenent les característiques apuntades a la taula anterior, és clar que definicions com les que apareixen actualment als diccionaris resulten totalment insuficients[5]:

> **a-**[2] Prefix, del llatí *ad*, que té valor modificatiu i serveix per a formar verbs. Ex: *ajornar, anivellar, afeblir*.
> **en-**[1] [*em-* davant *p* i *m*] Prefix, del llatí *in*, que significa 'posar dins, posar en estat de'. Ex: *engreixar, emmurallar*.

Aquestes definicions presenten mancances i asistematicitats, per tal com no explicita a quina mena de paraules s'adjunten, del prefix *en-* no s'indica quina mena de paraules forma, etc., tot i que es pugui deduir a partir dels exemples. Encara és més difícil de sintetitzar-ne el significat en una paràfrasi definidora que englobi totes les paraules que contenen l'afix: la definició del prefix *a-* és tan genèrica que

[5] Definicions extretes del *Gran diccionari de la llengua catalana* d'Enciclopèdia Catalana (1998). Els prefixos *a-*[1], *en-*[2] i e*n-*[3] tenen uns valors semàntics que no són els que estudiem en aquest treball:
a-[1] [*an-* davant vocal o *h*] Prefix, del grec *a-*, que significa 'no', 'sense', usat en la formació de mots cultes. Ex: *amorf, amoral, anhídrid, arítmia.*
en-[2] [*em-* davant *p* i *m*] Prefix, del llatí *inde*, amb valor adverbial de procedència d'un lloc, que significa 'd'allí'. Ex: *endur-se, emportar-se, emmenar*.
en-[3] Prefix, del grec *en*, que significa 'en, dins, entre'. Ex: *encèfal, endèmia*.

no informa de les seves peculiaritats; en canvi, la definició d'*en-* presenta una glossa apta per al significat del prefix *en2-* que esmentàvem més amunt, però que és inexacta per a verbs com *empaperar*, *enllistonar* o *encarar*. Per contra, altres diccionaris, específics de formació de paraules, com el de López del Castillo (2002) o el de Bruguera (2006), necessiten moltes pàgines per poder explicar aquests prefixos[6], fet que evidencia la dificultat intrínseca que comporten aquestes peces lèxiques, atès que la seva combinabilitat i significació és molt més oberta que no pas la dels formants clàssics. En aquest sentit, es proven un cop més les limitacions d'espai i de format dels diccionaris, així com també la duresa que suposa per als usuaris accedir a la informació, motiu pel qual creiem que és molt més eficaç plantejar la representació lexicogràfica d'aquestes peces lèxiques, així com dels mots que les contenen, en un diccionari morfològic digital, descriptiu i hipertextual que parteix del *Diccionari de sufixos verbalitzadors del català* que vam presentar a Bernal (2000), i que està concebut a partir d'una estructura modular que pretén aprofitar les capacitats que presenta l'hipertext i interrelacionar d'una manera senzilla els afixos, els verbs que els contenen i el seu significat[7].

3. ELS VERBS PREFIXATS AL DICCIONARI

Segons les dades de l'*Hiperdiccionari*, hem comptabilitzat 456 verbs amb el prefix *a-* i 770 amb el prefix *en-*, als quals podem sumar els neologismes corresponents al període comprès entre 1992 i 2005 procedents de l'Observatori de Neologia de la Universitat Pompeu Fabra: 35 per al prefix *a-* i 45 per a *en-*[8].

D'entre tots aquests verbs, destaquen dos grups que constitueixen variants morfològiques derivades sobre una mateixa base:

a) per una banda, verbs coradicals amb alternança de conjugació:
   - amb el prefix *a-*: *acolorar – acolorir*, *alleugerar – alleugerir*, *amansar – amansir*, *amoixar – amoixir-se*, *amortar – amortir*, *arrufar – arrufir*, *assuaujar – assuavir*,
   - amb el prefix *en-*: *embalbar-se – embalbir*, *emblancar – emblanquinar – emblanquir*, *embrutar – embrutir*, *emmalurar-se – emmalurir-se*, *enasprar – enasprir-se*, *encertar – encertir*, *enfoscar-se – enfosquir*, *enfredorar-se – enfredorir*, *enfuriar-se – enfurir*, *engolar – engolir*, *engruixar – engruixir*, *enlluentar – enlluentir*, *enorgullar-se – enorgullir-se*, *enrederar – enrederir-se*, *ensutzar – ensutzir* (*ensutzeir*), *entenebrar-se – entenebrir*, *entristar-se – entristir*, *envidrar* (*envidriar*) *– envidreir-se*;

b) per una altra banda, verbs coradicals amb alternança de prefix: *amansir* (i *amansar*) *– emmanseir*, *acanalar – encanalar*, *acoblar – encoblar*, *allitar-se – enllitar-se*, *aparaular – emparaular*.

Si mirem les definicions que ens ofereix el diccionari de totes aquests sèries, observem com la tendència és oferir-les com a sinònimes:

> **acolorar** *v tr* **1** Acolorir. **2** Cobrir d'una aparença favorable, presentar sota una aparença especiosa, pal·liar.
> **acolorir** *v tr* **1** Donar color (a alguna cosa). **2** *esp* Donar color a un dibuix, un gravat, etc.
>
> **alleugerar** *v tr* Alleugerir.
> **alleugerir** *v* **1** *1 tr* Fer més lleuger (algú o alguna cosa), treure-li pes o càrrega. *Alleugerir la maleta. Alleugerir de roba. 2 pron Alleugerir-se de roba.* **2** *tr 1* Fer més lleu, alleujar. *Alleugerir un sofriment. 2* **alleugerir el dol** Posar-se, qui porta dol, un dol més lleuger. **3** *tr* Fer més lleuger, més viu, accelerar. *Alleugerir la marxa d'una màquina.*

[6] En concret, el diccionari de López del Castillo dedica quatre pàgines al prefix *a-* i tres a *en-*, en què distingeix les diferents accepcions de cadascun d'ells atenent el resultat sintàctic del verb que formen, així com també el significat que agrupa a partir de les definicions de diccionari dels verbs derivats. Per la seva banda, Bruguera dedica a cada prefix tres pàgines, en què separa les diferents accepcions que assigna a cada prefix segons el significat, sense esmentar el tipus sintàctic de verb resultant. Tots dos autors coincideixen a exemplificar copiosament cadascuna de les accepcions diferenciades.

[7] Per a més detall, vegeu també Bernal (en premsa).

[8] El nombre de neologismes que donem no té en compte les repeticions, sinó només les formes noves. Així mateix, hem desestimat aquelles formes que, segons el nostre criteri, no estan formades per prefixació, com en els casos del verb *amoralitzar* (en què el prefix *a-* no és verbalitzador, sinó que es tracta del prefix negatiu) i *enratxar*, en què la base és la locució *en ratxa* i esdevé verb per mitjà d'una conversió sintàctica: en ratxa$_{LOC.}$ → enratxar$_{V.}$ Totes les dades han estat extretes del Banc de dades de l'Observatori de Neologia (consulta: agost de 2006): http://bobneo.iula.upf.edu/.

En altres casos, s'insisteix en la pròpia definició en la igualtat de significat:

> **amortar** v tr *v tr* Extingir.
> **amortir** *v tr* **1** Amortar, extingir. **2** Esmorteir. **3** TECNOL *1* En un sistema físic capaç d'oscil·lar, disminuir o suprimir l'amplitud de les oscil·lacions no desitjables. *2* En els sistemes mecànics, absorbir o transformar l'energia cinètica dels cossos sotmesos a impactes.
>
> **assuaujar** *v tr* Fer menys aspre, menys rude, més suau, assuavir.
> **assuavir** *v tr* Fer més suau, menys aspre, menys rude.

Hi ha quatre casos marcats com a geosinònims[9]:

> **aparaular** *v tr dial* Emparaular.
> **emparaular** *v* **1** *tr* Comprometre, tractar, de paraula. *He emparaulat un pis.* **2** *pron M'he emparaulat amb ells que hi aniria.*
>
> **arrufar** *v* **1** *tr 1* Fer rufes (en alguna cosa); arrugar. *2* Contreure (alguna part de la cara) fins a arrugar-se la pell. *3* **arrufar les celles** (o **el nas**) *fig* Manifestar desgrat, desaprovació. **2** *pron* Eriçar-se, estarrufar-se, els cabells, el pèl.
> **arrufir** *v tr dial* Arrufar.
>
> **enrederar** *v* **1** *tr* Causar, el fred, la rigidesa del cos o d'un membre. **2** *pron Ara treu la neu tu, que a mi ja se m'han enrederat les mans.*
> **enrederir** *v tr* i *pron dial* Enrederar.
>
> **entristar** *v tr* i *pron ant* i *dial* Entristir.
> **entristir** *v* **1** *1 tr* Causar tristesa a algú, fer-lo posar trist. *2 pron* Posar-se trist. **2** *tr* Comunicar un aspecte trist. *Aquestes cortines entristeixen la casa.*

Finalment, hi ha tres casos en què sí es distingeix el significat entre les dues formes coradicals:

> **amoixar** *v tr* **1** *1* Amanyagar (un gat o una altra bèstia) passant-li suaument la mà pel damunt. *2 p ext La mare amoixa els cabells del seu fill.* **2** *fig* Recaptar la benvolença, el consentiment, l'aquiescència, etc (d'algú), amb afalacs, amb manyagueries.
> **amoixir-se** *v pron* Una fruita, esdevenir moixa.
>
> **encertar** *v tr* **1** *1* Fer bé una cosa, amb tota conformitat amb el fi preestablert. *Avui hem encertat l'arròs: ha sortit molt bo! 2* Fer arribar una cosa al punt precís a on l'agent la dirigia. *No has encertat el cop!* **2** *1* Trobar allò que hom busca, entre coses incertes o dubtoses. *Aquest pintor sempre encerta el color que cal. 2* Endevinar, descobrir per casualitat. *Si encertes el que penso, et donaré un caramel. 3* **qui l'encerta l'endevina!** (o **si l'encerto l'endevino!**) Expressió per a indicar que hom comença una cosa sense saber si l'acabarà amb èxit o no hi reeixirà. **3** Tocar amb precisió un objecte determinat, un animal, una part del cos. *Ha encertat el fitó. Movent així les mans m'encertaràs un ull! La llebre ens va passar a deu passes: tots dos li vam tirar i no la vam encertar.*
> **encertir** *v* **1** *tr* Assegurar algú de la veritat d'una cosa. **2** *pron No sé si això és veritat: ens n'hem d'encertir!*
>
> **engolar** *v* **1** *tr* Agafar alguna cosa a plena gola. **2** *pron* Esmunyir-se per un lloc angost. *S'engolà per l'escala del darrere.* **3** *pron* TRANSP Encaixar bé una boixa amb la mànega del fusell d'un vehicle.
> **engolir** *v* **1** *1 tr* Empassar-se, fer passar, per la gola, de la boca a l'esòfag. *2 pron Com aquell qui res, s'ha engolit en un moment deu costelles.* **2** *tr p ext* Un abisme, un corrent, un conducte, etc, fer desaparèixer sobtosament dins seu alguna cosa, com empassant-se-la. *Les ones engoliren la barca. Ha plogut tant, que les clavegueres no poden engolir tota l'aigua.*

En el primer cas, ens trobem amb verbs construïts sobre bases homògrafes, però de categoria gramatical i significat diferents: *amoixar* és la derivació verbal sobre el substantiu *moix* i *amoixir-se* la derivació sobre l'adjectiu *moix -a*. En el cas d'*encertar* i *encertir*, formats tots dos sobre l'adjectiu *cert* el que hi ha és una selecció semàntica diferent dels significats que té l'adjectiu: el verb de la primera conjugació es forma sobre el significat de les dues primeres accepcions, i el verb de la tercera sobre la quarta:

[9] Caldria, potser, una revisió d'aquesta marca en el diccionari. El *DCVB* no destaca cap aspecte dialectal del verb *entristar* ni d'*aparaular*, del qual dóna les quatre pronúncies (oriental, balear, occidental i valenciana); pel que fa a *enrederir*, no hi té una entrada pròpia sinó que només apareix com a variant formal i sinònima s.v. *enredrar*.

> **cert -a** *adj* **1** Dit d'allò que és veritat, que no admet dubte. *El que ens havien dit era ben cert.* **2** *1* Que és exactament determinat, segur. *Aquest fet és tan cert com que el sol ens il·lumina.* [...] **3** *1* Com a adjectiu determinatiu... **4** Que té alguna cosa per vera, segur. *N'estic ben cert.* **5** *ant* Dit de l'home lleial, prudent, entès. **6 del cert** *loc adv* Positivament.

Semblantment, en el cas de *gola*, veiem que en el cas d'*engolir* es pren el sentit recte del substantiu (accepció 1), mentre que a *engolar* es pren el figurat (accepció 2):

> **gola** *f* **1** *1 ANAT ANIM* Part anterior del coll; espai existent entre el vel del paladar i l'entrada de l'esòfag i la laringe. *2* **mentir per la gola** *ant* Mentir descaradament. *Curial respongué: Tu ments per la gola. 3* **penjar per la gola** (algú) Penjar una persona, especialment un reu. **2** *p anal 1* Obertura i passatge d'entrada. *La gola del port. La gola d'una cova. 2* Endinsada o paratge de molta profunditat en el curs d'un riu. **3** *1 ARM* Mitja lluna de metall que porten penjant del coll, com a insígnia, els oficials de l'exèrcit quan estan de facció. *2 ARM* Peça de l'armadura que es posava damunt el pitral per cobrir i defensar la gargamella. *3 INDUM* Coll fort proveït d'una petita valona de tela blanca emmidonada. **4** ARQUIT Motllura el perfil de la qual té la figura d'una S. **5** BOT Zona superior d'una corol·la gamopètala o d'un calze gamosèpal. **6** ÈTIC /CRIST Apetit desordenat de menjar i beure. **7** TÀCT Línia recta que uneix els extrems de dos flancs en una fortificació defensiva.

Igualment, cal recordar el cas de les sèries derivatives que comparteixen la mateixa base, però que verbalitzen per mitjà de dos prefixos diferents. Si bé hem vist abans que els valors semàntics dels dos prefixos són pràcticament coincidents, es fa estrany pensar que es creïn dos verbs amb dos prefixos diferents per compartir totalment el significat. Tanmateix, les definicions lexicogràfiques no discriminen gaire entre els diversos elements:

> **acanalar** *v tr* **1** Fer canals o estries (en alguna cosa). **2** Donar (a una cosa) forma de canal. **3** Plegar la roba formant canaletes. **4** Fer passar (aigua o un altre fluid) per una canal.
> **encanalar** v tr Acanalar 4.

> **acoblar** *v* **1** *tr* Reunir formant parella o coble. *Acoblar els cavalls a la tartana.* **2** *1 tr* Unir carnalment. *Acoblar el boc i la cabra. 2 pron Acoblar-se el boc i la cabra.* **3** *1 tr* Reunir, aplegar, coordinar (persones o coses disperses, discordes). *2 pron Acoblar-se tots en una obra comuna.* **4** *tr* TECNOL *1* Unir (dos òrgans mecànics, dos aparells o dues màquines) per combinar-ne els efectes. *2* Unir (dues peces) fent entrar una part de l'una dins l'altra, o bé mitjançant un element d'unió, de manera que es puguin separar sense que se'n destrueixi cap. **5** *tr* TÈXT Acabar (teixits) mitjançant una operació d'acoblament.
> **encoblar** *v* **1** *1 tr* Acoblar. *Encoblar egües per a batre. 2 pron Encoblar-se el boc i la cabra.* **2** *tr* Fer entrar algú a formar part d'una cobla de músics.

> **allitar** *v tr* i *pron* Enllitar.
> **enllitar** *v* **1** *tr* Ficar (un malalt) al llit. **2** *pron Es va enllitar i ja no se'n va moure.*

> **amansar** *v tr* Amansir.
> **amansir** *v* **1** *1 tr* Llevar (a un animal) la qualitat de feroç o d'esquerp, un estat d'indocilitat, d'enfuriment, etc. *Amansir un llop. 2 pron* Esdevenir mansuet, deixar d'ésser feroç, esquerp, etc. **2** *tr* Domar el caràcter violent, esquerp (d'una persona), fer-la tornar tractable, raonable. **3** *tr* Apaivagar, mitigar, calmar (la ferocitat, la ira, la malvolença, l'odi).
> **emmanseir** *v tr* Amansir.

Fora d'aquests exemples, com ja hem dit, el diccionari dóna els verbs coradicals com a sinònims: les remissions d'unes formes a unes altres són constants, i si bé és cert que els significats han de ser pròxims, per tal com comparteixen la base, des d'una perspectiva funcional, una raó per mantenir totes les formes és la diferenciació semàntica, l'especialització pragmàtica o l'adscripció a una àrea dialectal concreta, per exemple.
Les dades del *Corpus Textual Informatitzat de la Llengua Catalana* (*CTILC*) de l'Institut d'Estudis Catalans ajuden a establir diferències entre els diversos verbs. Vegem, d'una banda, els verbs prefixats amb *a-* diferenciats per la conjugació a què pertanyen[10]:

[10] A la taula, L es refereix al subcorpus literari i NL, al no literari.

	L	NL	total	comentaris
acolorar	10	2	12	7 contextos són d'obres poètiques.
acolorir	80	51	131	
alleugerar	20	16	36	La major part dels contextos són anteriors a 1938. Tres dels sis contextos de 1974 fins a 1987 pertanyen al dialecte balear i valencià.
alleugerir	154	141	295	
amoixar	226	17	243	
amoixir	---	---	---	
amortar	3	---	3	Usat només per Salvador Espriu.
amortir	5	5	10	
arrufar	188	21	209	
arrufir	4	---	4	Els quatre contextos són de contes populars de la Cerdanya i del Vallespir.
assuaujar	19	18	37	El complement directe sol ser abstracte.
assuavir	6	1	7	

A continuació, exposem les dades corresponents a la freqüència dels verbs prefixats amb *em-*:

	L	NL	total	comentaris
embalbar	---	---	---	
embalbir	3	1	4	
emblancar	1	4	5	Complement directe: parets, murs, habitacions, etc.
emblanquinar	73	42	115	
emblanquir	33	14	47	Complement directe sense restriccions.
embrutar	290	204	494	El complement directe sol ser concret.
embrutir	64	56	120	S'usa figuradament; el complement directe sol fer referència a valors humans.
emmalurar	---	1	1	Ús metalingüístic.
emmalurir	---	2	2	Usos metalingüístics.
enasprar	13	9	22	
enasprir	9	3	12	Un ús NL metalingüístic.
encertar	581	280	861	
encertir	3	8	11	Un ús NL metalingüístic.
enfoscar	7	---	7	
enfosquir	398	140	538	
enfredorar	2	---	2	
enfredorir	29	5	34	Un ús NL metalingüístic.
enfuriar	13	6	19	
enfurir	50	8	58	
engolar	7	3	10	
engolir	681	205	886	
engruixar	2	1	3	Ús NL metalingüístic.
engruixir	60	106	166	
enlluentar	1	---	1	
enlluentir	12	2	14	
enorgullar	---	1	1	Ús metalingüístic.
enorgullir	86	79	165	
enrederar	1	1	2	Ús NL metalingüístic.
enrederir	1	---	1	La definició del GDLC d'*enrederir* incorpora la marca *dial* (dialectal). No és, però, al DCVB.
ensutzar	7	3	10	
ensutzir	---	---	---	
ensutzeir	---	---	---	
entenebrar	9	5	14	
entenebrir	49	16	5	
entristar	---	---	---	
entristir	362	120	482	
envidrar	1	---	1	
envidriar	4	1	5	Ús NL metalingüístic.
envidreir	1	2	3	Un ús NL metalingüístic.

Finalment, les dades de les sèries derivatives formades per verbs amb prefixos diferents són les següents:

	L	NL	total	comentaris
amansir	100	29	129	
amansar	6	4	10	Tots els contextos són anteriors al 1920.
emmanseir	---	1	1	Ús metalingüístic.
acanalar	10	8	18	
encanalar	---	1	1	
acoblar	104	244	348	
encoblar	3	4	7	Un ús NL metalingüístic. Tots els contextos, excepte un, són anteriors al 1908.
allitar	53	10	63	Als contextos d'*enllitar* es veu sempre el matís de ficar-se dins el llit; a *allitar* és més ambigu, pot referir-se només al fet d'anar a dormir.
enllitar	29	4	33	
aparaular	5	1	6	La definició del GDLC d'*aparaular* incorpora la marca *dial* (dialectal), però el DCVB no l'associa a cap dialecte concret.
emparaular	26	2	28	

Atenent les dades del CTILC, doncs, i com ja s'ha anat apuntant a la columna de comentaris, veiem com els diversos elements tendeixen a diferenciar-se entre si, per motius diversos:

a) De tipus diacrònic: no totes les formes incloses al diccionari tenen una freqüència suficientment alta com per merèixer article al diccionari i algunes, com ara *ensutzir* i *ensutzeir*, *embalbar*, *amoixir* o *entristar*, no són presents al corpus[11], la qual cosa hauria de cridar l'atenció de l'equip de lexicògrafs i dedicar-los un tractament diferenciat. Així mateix, es pot observar que les ocurrències d'un verb es concentren només en una època determinada (*amansar*, *encoblar*).
b) De tipus diatòpic: *arrufir* només apareix en textos populars de la Cerdanya i del Vallespir.
c) De tipus diastràtic: un dels elements de la parella coradical sembla que s'utilitza preferentment o exclusivament en un nivell literari: *amortar*, *enfoscar*, *enfredorar*, *engolar*.
d) De selecció semàntica del tipus de complement: una de les formes de la sèrie imposa menys restriccions, de manera que esdevé hiperònima de les altres, com ocorre amb *emblanquir*, enfront d'*emblancar* o *emblanquinar*.

Quant als verbs coradicals amb prefixos diferents, les dades de freqüència mostren com l'ús es decanta clarament per una de les formes en detriment de les altres. Sobre la sèrie formada sobre *llit*, els contextos mostren com *enllitar* implica necessàriament ficar-se dins el llit (i per tant, estaríem parlant del prefix *en2* i no pas *en3*), mentre que a *allitar* només hi ha un canvi genèric de lloc (prefix *a5*), de manera que així s'evitaria la sinonímia (si més no, completa) entre les dues formes.

4. Cloenda

En aquest treball hem fet una primera aproximació a la casuística dels prefixos verbalitzadors del català i de les paraules derivades que els contenen, per tal d'incloure'ls pròximament en el *Diccionari morfològic*, i ens hem centrat en les formes diferenciades per la conjugació o pel prefix, per tal d'intentar establir les diferències que hi ha entre elles. Queda encara pendent proposar les entrades de diccionari dels prefixos, decidir quants en diferenciem i adequar-les al context del projecte. Així mateix, per tal d'oferir una visió completa de tota la sèrie derivativa, cal incloure l'estudi dels verbs coradicals formats per sufixació i conversió i establir les diferències, si n'hi ha, entre cada element.

Referències bibliogràfiques

Aronoff, M. (1976): *Word Formation in Generative Grammar*. Cambridge, The MIT Press.
Badia i Margarit, A. M. (1962): *Gramática catalana*. Madrid, Gredos.
Bayà, M. R. (1997): *La prefixació en català: aproximació teoricodescriptiva*. Barcelona, Institut Universitari de Lingüística Aplicada – Universitat Pompeu Fabra.
Bernal, E. (2000): *Els sufixos verbalitzadors del català. Relacions semàntiques i diccionari*. Barcelona, Universitat Pompeu Fabra.
Bernal, E. (en premsa): "Diccionario y gramática: propuestas para un diccionario digital", *Actas del I Congreso Internacional de Lexicografía Hispánica*, A Coruña, Universidade da Coruña.
Bernal, E. y J. DeCesaris (2006): "Nominalitzacions deverbals: distribució formal i semántica", *Actes del VII Congrés de Lingüística General*, Barcelona, Publicacions i Edicions de la Universitat de Barcelona.

[11] A aquests casos, s'hi haurien de sumar també aquells que tenen una única ocurrencia documentada, però és un ús metalingüístic: *emmalurar*, *emmalurir*, *enorgullar*, *emmanseir*.

Bernal, E. y C. Sinner (2006): "L'expressió de la causativitat en català i la desaparició del prefix *a-*", *Actes del VII Congrés de Lingüística General,* Barcelona, Publicacions i Edicions de la Universitat de Barcelona.
Bosque, I. y V. Demonte (dirs.): *Gramática descriptiva de la lengua española*. Madrid, Gredos.
Bruguera, J. (2006): *Diccionari de la formació de mots*. Barcelona, Enciclopèdia Catalana.
Cabré, M. T. (1988): "La prefixació en català". Dins Stackzek, J. J. (ed.): *On Spanish, Portuguese and Catalan Linguistics*. Washington, Georgetown University Press, pàgs. 47-63.
Cabré, M. T. (1994): *A l'entorn de la paraula*. València, Publicacions de la Universitat de València.
Corbin, D. (2000): "Pour une théorie sémantique de la catégorisation affixale", *Faits de langue*, 14, pàgs. 65-77.
[*CTILC*] Rafel, J. (dir.) (s.d.): *Corpus Textual Informatitzat de la Llengua Catalana* (en línia). Barcelona, Institut d'Estudis Catalans: http://pdl.iecat.net.
[*DCVB*] Alcover, A. M. y F. de B. Moll (2002): *Diccionari català-valencià-balear*. Barcelona, Institut d'Estudis Catalans. Edició electrònica: http://dcvb.iecat.net.
[*Esbozo*] Comisión de Gramática de la Real Academia Española (1991): *Esbozo de una nueva gramática de la lengua española*. Madrid, Espasa-Calpe.
Fabra, P. (1956): *Gramàtica catalana*. Barcelona, Teide.
Gràcia, L., M. T. Cabré, S. Varela y M. Azkarate *et alii* (2000): *Configuración morfológica y estructura argumental: léxico y diccionario. Resultados del proyecto de investigación DGICYT, PB93-0546-C04*. Zarautz, Servicio Editorial de la Universidad del País Vasco.
[*GDLC*] *Gran diccionari de la llengua catalana*. Barcelona, Enciclopèdia Catalana, 1998.
[*Hiperdiccionari*] *Hiperdiccionari català-castellà-anglès*. Barcelona, Enciclopèdia Catalana, 1993.
Institut d'Estudis Catalans (2002): *Gramàtica de la llengua catalana* (en línia). Barcelona, Institut d'Estudis Catalans. Versió provisional: http://www.iecat.net/institucio/seccions/Filologica/gramatica/default.asp.
López del Castillo, L. (2002): *Diccionari de formació de paraules*. Barcelona, Edicions 62.
Martín, J. (1998). *La Morfología Léxico-Conceptual: las palabras derivadas con RE-*. Madrid, Ediciones de la Universidad Autónoma de Madrid.
Rifón, A. (1997): *Pautas semánticas para la formación de verbos mediante sufijación*. Santiago de Compostela, Universidade de Santiago de Compostela.
Scalise, S. (1988): "The notion of *head* in morphology", *Yearbook of Morphology*, 1, pàgs. 229-245.
Serrano-Dolader, D. (1999). "La derivación verbal y la parasíntesis". Dins Bosque, I. y V. Demonte (dirs.), pàgs. 4683-4755.
Spencer, A. (1991): *Morphological Theory. An introduction to word structure in generative grammar*. Oxford, Blackwell.
Varela, S. (1990): *Fundamentos de morfología*. Madrid, Síntesis.
Varela, S. (2005): *Morfología léxica: la formación de palabras.* Madrid, Gredos.
Varela, S. y J. Martín (1999): "La prefijación". Dins Bosque, I. y V. Demonte (dirs.), pàgs. 4993-5040.